

הלכות שבת

ההכנה בסוד המעשה

א. "מתקנת עזרא שיהיו מכבסים בגדים בחמישי בשבת, מפני כבוד השבת", והיינו כדי שיהיה להם בגדים נקיים לכבוד שבת, ויש שפירשו כדי שיהיו פנויים להתעסק בצרכי שבת^א, ואחד האיש ואחד האשה שייכים בתקנה זו^ב.

עיונים והארות

שעיקר התקנה היא שלא לכבס ביום שישי כדי שיהיו פנויים בערב שבת רק לצרכי שבת לכבוד שבת.

ועי' בספר שמירת שבת כהלכתה (פרק מב, הערה ג) שכתב, דאף לטעם המג"א הא דנקט יום חמישי לאו דוקא הוא, אלא ה"ה קודם לכן בשלישי או ברביעי בשבת שיכול לכבס, וכן משמע מדברי רש"י בב"ק (פב.) ד"ה ומכבסים. וסיים שם ושמעתי מהגרש"ז אורבך זצ"ל, דמסתבר דכמו שאם רואה מנה יפה מייחד אותה לשבת, כך גם לגבי כסות נקיה מותר לכבס ביום ראשון, כדי שיהא בטוח שיהיה לו לשבת, כיון שרגילים תמיד לכבס ולהניח בארון שיהא מוכן לעת הצורך.

ובכ"ב החיד"א במחזיק ברכה, דמ"מ לאו דוקא בחמישי בשבת, שהוא הדין בשאר ימים שלפניו. וכן נהגו העם לכבס יום אחד מן השבוע חוץ מערב שבת, ולא כהרב ידי אליהו (תיקון כא), שתפס שדוקא ביום חמישי יכבס ולא מקודם. ע"כ. וכן מוכח מדברי המאירי הנ"ל. (חזו"ע שם). ולכן אם חל ר"ח ברביעי או בחמישי יכבס קודם לכן. (הלכו"ע ח"ג עמ' ז).

ב. אור לציון (ח"ב פ"ט תשובה א).

א. בגמ' בבא קמא (פב.) איתא, עשרה תקנות תיקן עזרא ואחת מהן ומכבסים בחמישי בשבת. ופרש"י, ומכבסים בגדיהם לכבוד שבת. וכן פסקו בטוש"ע (סי' רמב סעי' א), מתקנת עזרא שיהיו מכבסים בגדים בחמישי בשבת, מפני כבוד השבת.

ובאחרונים נחלקו דעת הא"ר (שם ס"ק ט) דלאו דוקא בחמישי בשבת אלא ה"ה קודם דעיקר התקנה היא שיהיו בגדים נקיים לשבת והא דלא תיקן בערב שבת, משום שאין פנאי לכבס, או דבדוחק נתכבס ונתייבש באותו היום. וכן מבואר בספר צידה לדרך (מאמר רביעי פרק ח) שכתב, מתקנת עזרא, שיכבס אדם בגדיו לכבוד שבת עד כאן. הרי, שלא הזכיר מחמישי, ונראה דסבירא ליה דחמישי דקאמור בגמ' אורחא דמלתא נקט, והוא הדין קודם, עכ"ל הא"ר.

דעת המג"א (ס"ק ג) דעיקר התקנה היתה כדי שיהיו פנויים להתעסק בצרכי שבת וכן מוכח להדיא בדברי המאירי (ב"ק פב.). ומדברי רבי יהונתן מלוניל. וכ"פ מרן החיד"א במחזיק ברכה (סי' רמב ס"ק ז). וכן דעת מו"ר מופת הדור בחזו"ע (שבת א הלכות הכנות שבת הלכה ח ובמקורות להלכה)

- ב.** בזמננו שמכבסים במכונת כביסה ומייבשים הכביסה מכונת יבוש, ואין כל כך טורח וטירדא בכביסה ולא ימנע מלהתעסק בצרכי שבת, אפשר להקל לכבס ביום שישי.
ג. ביום שישי ישכים בבקר להכין צרכי שבת קודש, וזה סוד "והיה ביום הששי והכינו את אשר יביאו" לפי שיום הששי הוא כנגד היסוד המכין לצורך המלכות שהיא שבת מלכתא.^ד

עיונים והארות

ח"ב (סי' קד אות ד). וכ"כ הרה"ג חיים דוד הלוי בספר מקור חיים ח"ג (עמוד מ). וכ"כ בשו"ת אבני ישפה ח"א (חאו"ח סי' מט), ובשו"ת עולת יצחק ח"א (סי' ג), ובספר קול אברהם ח"א (עמוד מב), ובספר ילקוט יוסף (הל' שבת ח"א עמוד ג). ואף שראיתי בספר שמירת שבת כהלכתה (פרק מב הערה יג) שמסתפק בזה, אין ולא ורפיא בידיה. לדידי הדבר פשוט כדברי כל אחרוני דורינו הנ"ל. וכן העלה בשו"ת נחלת לוי ח"א (סי' ג), ודלא כמי שהחמיר בזה. וכן עיקר. ע"כ.

וב"ב מו"ר האור לציון (ח"ב פרק טז תשובה א) אלא שהוסיף שצריך לייבש הבגדים במכונת יבוש. וז"ל: אין לכבס בגדים אף במכונה ביום ששי, ובין האיש ובין האשה אסורים, אלא אם כן יש לו גם מכונת יבוש, שאז מותר לכבס ולייבש ביום ששי.

ומ"מ אף להאוסרים, אם אירע אונס ולא כיבסו ביום חמישי כגון שירדו גשמים וכדו', שרי לכבס ביום שישי (כה"ח ס"ק כ בשם מטה יהודה ס"ק ד). וה"ה לבגדים קטנים שרגילים לכבסם כל יום ויום דשרי. (אור לציון שם). וכן מי שאין לו בגד מכוס לכבוד שבת שרי (הגר"נ קרליץ בחוט שני ח"א פ"ג ס"ק א).

ד. בגמ' שבת (קז:): א"ר חסדא, לעולם ישכים אדם להוצאת שבת, שנאמר "והיה ביום

ג. בספר שמירת שבת כהלכתה (פרק מב, הערה יג) כתב, ויש לעיין אם תקנת עזרא נוהגת גם היום שכולם מכבסים במכונת-כביסה, ואין לחשוש שיהיו טרודים בע"ש, ולא שייך כאן לומר דבעינן גדול בחכמה ובמנין לבטל תקנת עזרא, דיש לומר דמכיון שנקיט טעם לדבריו, דיש לחשוש שימנע מלהתעסק בצרכי שבת, אם בטל הטעם, גם הגזירה בטילה. וסיים דבזמנינו שאין רגילים לכבס רק מהיום למחרת (ולא לצורך שימוש באותו היום), אם יכבס בע"ש יחשבו שיש לו פנאי, והוא מכין בערב שבת על אחר שבת, ולכן עדיף לכבס לפני יום ששי.

ועי' בספר פסקי תשובות (ח"ג, עמ' הנד) שהעתיק מכתב מהרה"ג ר' מנשה הקטן זצוק"ל (אבד"ק אונגוואר) שסובר מפני כמה טעמים שאף כהיום אין לכבס הבגדים בער"ש, עיי"ש בדבריו. והובא בספר מבואר ועד צאתו (פ"א הערה כז).

אולם דעת מו"ר מופת הדור בחזו"ע (שם במקורות) שמותר לכתחילה לכבס ואפילו בערב שבת במכונת כביסה, וז"ל: ועתה שהכל מכבסים במכונת כביסה חשמלית, שהבגדים מתכבסים מעצמם, ואין צורך לבבז זמן לכיבוס הבגדים, מותר לכתחלה לכבס אפילו בערב שבת במכונת כביסה, וכמו שכתבתי בהליכות עולם ח"ג (עמוד נא). והלום ראיתי שכן כתב בשו"ת שבט הקהתי

ד. ישתדל להכין צרכי שבת ביום שישי דוקא ולא ביום חמישי כדי שתחול עליהם קדושת שבת. ואם הוא דבר שאולי לא ימצא ביום השישי, או שהדבר צריך זמן רב לתקנו לצורך השבת, יותר טוב לקנותו ביום חמישי מלבטל המצוה^ה.

עיונים והארות

שיכין לו אז אדרבה יעסוק בתורה ושכרו עצום מאוד.

ומ"מ אם יש לו דבר קבוע וקצבה או שיש לו שיעור לרבים אל יבטלנו אלא ילמד ואח"כ יתעסק בצרכי שבת אא"כ לא ימצא אח"כ, (משנ"ב ס"ק ח בשם סדר היום, ובס"י רנ ס"ק א, וכ"כ בספר יוסף אומץ יזפא ס"י תקל)

בספר חסידים (אות קכב) איתא: "מעשה באשה אחת שהיתה טוה בערב שבת, ולא היתה עוסקת בצרכי שבת כראוי ומתה, ראה אחד בחלום שהיו שורפים עיניה וידיה בנעורת של פשתן, שאל למה דינה בכך, השיבו לו מפני שהיתה עוסקת בערב שבת בפשתן, ולא היתה עוסקת בצרכי שבת".

ה. ע"י בגמ' שבת (קז:): ובשעה"כ (דף סא ע"ד). וכ"כ המשנ"ב (ס"י רנ ס"ק ב) דבזה ניכר שהוא לכבוד שבת. וגם לפי סודן של דברים כתבנו שהיסוד מכין לצורך המלכות.

ובתב השל"ה בסידורו (עמ' ד - הוצאת אהבת שלום): "ונראה דזהו דווקא בענייני מאכלים שהם יותר ערבים ומוטעמים לאכול אם קונה אותם מע"ש, כענין שהתירו אוכל נפש ביו"ט, אבל עניינים שהם טובים ומתוקנים ויפים כשקונה אותם קודם ערב שבת, כמו בערב שבת, אז אדרבה זריזין מקדימין".

ובתב המשנ"ב (ס"י רנ ס"ק ב): "ומסתברא דבימים הקצרים כל מה שיכול להקדים ההכנה ביום ה' עדיף".

השישי, והכינו את אשר יביאו" לאלתר. וכתב הטור (ס"י רנ) משמע שההכנה תהיה דומיא דהבאה שהיתה בבקר שנאמר "וילקטו אותו בבקר בבקר". ובב"י כתב אופן אחר ללימוד בשם התנחומא דאין "והיה" אלא מיד שנאמר (ש"א יז, מח) "והיה כי קם הפלשתי" כלומר ביום ששי בשחרית בבוקר מיד יכין צרכי שבת. ע"כ

ובתב הבא"ח (ש"פ' לך לך אות א), ומאחר דמפקי לה לזריזות דהכנה מתיבת "והיה" שהוא לשון מיד, על כן אף על גב דעד ארבע שעות חשיב בוקר, עם כל זה צריך להקדים צרכי שבת בכל מה שאפשר.

ודבר שאם ימתין לקנותו עד אחר התפילה לא ימצאהו משובח יכול לקנותו קודם התפילה משום דחשיב זה צורך מצוה של עונג שבת, אך בתנאי שלא יבטל תפילה בציבור, בא"ח (שם אות ב), כה"ח פלאג"י (ס"י כז אות י). וכ"פ במשנ"ב (ס"י רנ ס"ק א) והוסיף ומ"מ יראה לקרוא ק"ש קודם כיון שהגיע זמנה. וע"י בהלכה ברורה (סעי' ב) שכתב דאם יודע שאם יתפלל בציבור לא ימצא לקנות צרכי שבת כלל ועיקר יקנה ויתפלל ביחיד, אבל בלא"ה אסור.

וברמ"א (ס"י רנא סעי' ב) כתב: "יש לאדם למעט קצת בלימודו בעש"ק, כדי שיכין צרכי שבת". ובשו"ע הרב (ס"י רנ סעי' ב) מוסיף: ויש לאדם למעט קצת בלימודו בערב שבת וכל שכן בשאר עסקיו, כדי שיהא פנוי להכין צרכי שבת, אלא אם כן הכין כבר ביום ה', או שיש לו מי

ה. אפילו יש לו כמה עבדים לשמשו ישתדל להכין בעצמו לפחות איזה דבר לכבוד שבת. ואפילו הוא אדם חשוב ומכובד לא יאמר לא אפגום בכבודי כי זה הוא כבודו שמכבד את השבת, וכן עשו חכמי הגמ' וצדיקים בכל דור לעשות בעצמם איזו הכנה לכבוד שב"ק¹.

ו. יעשה כל צרכי שבת בזריזות ובשמחה גדולה, ועל כל אשר יקנה או יכין יאמר: "זה לכבוד שבת קודש", וכל אשר יוציא לכבוד שבת, הן מעט הן הרבה, מן השמים כופלין לו².

עיונים והארות

ז. **ביצה** (טז). כל מזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה ועד יום הכפורים חוץ מהוצאת שבתות והוצאת יום טוב והוצאת בניו לתלמוד תורה שאם פחת פוחתין לו ואם הוסיף מוסיפין לו, אמר רבי אבהו מאי קראה תקעו בחדש שופר בכסה ליום חגנו איזהו חג שהחדש מתכסה בו הוא אומר זה ראש השנה וכתוב כי חק לישראל הוא משפט לאלהי יעקב. ועוד תניא אמרו עליו על שמאי הזקן כל ימיו היה אוכל לכבוד שבת מצא בהמה נאה אומר זו לשבת מצא אחרת נאה הימנה מניח את השניה ואוכל את הראשונה אבל הלל הזקן מדה אחרת היתה לו שכל מעשיו לשם שמים שנאמר ברוך ה' יום יום. ע"כ. זוה"ק (ח"ב דף נה). ע"ש. סידור היר"א (ח"א 166), כה"ח (סי' רנ ס"ק ב), בא"ח (שם), מורה באצבע (ס' ב אות קלט).

ובגמ' בשבת (קט). איתא, בעא מיניה רבי מרבי ישמעאל ברבי יוסי: עשירים שבארץ ישראל במה הן זוכין... ובשבאר ארצות במה הן זוכין, אמר לו: בשביל שמכבדין את השבת. דאמר רבי חייא בר אבא: פעם אחת נתארחתי אצל בעל הבית בלודקיא, והביאו לפניו שלחן של זהב משאוי ששה עשר בני אדם, ושש עשרה שלשלאות של כסף קבועות בו, וקערות וכוסות וקיתוניות

ו. **פע"ח** (שער השבת פרק ב), סידור היר"א (ח"א דף 166), חיד"א מורה באצבע (סי' ד' אות קלד), ומקורו, בגמרא במסכת שבת (קט). ר' אבהו נופח במפוח, ורב פפא גדיל פתילות, רב חסדא מחתך ירק, ורבה ורב יוסף מבקעים עצים, ור' זירא מדליק האש, ורב נחמן מתקן הבית, ועיין שו"ע (סי' רנ סעי' א), ועיין בא"ח (שם אות ד). וה"ה בכל המצוות דמצוה בו יותר מבשלוחו, מג"א (ס"ק ב) והוא מש"ס קידושין (מא). ופרש"י שם דכי עסיק גופו במצוות מקבל שכר טפי, וכן אמרו בכריתות (טו). שהלכו ר"ג ור' יהושע ליקח בהמה למשתה בנו של ר"ג. כה"ח (סי' רנ ס"ק ו).

ועי' בבא"ח (שם) שכתב וז"ל: וזכור לטוב עט"ר אדוני הרב מו"ר אבי זלה"ה, שהיה נוהג בכל ערב שבת לילך לשוק למקום שמוכרים פירות לקנות פירות לצורך שבת, והוא היה בורר ומניח לתוך המאזניים של החנוני, ואח"כ ישא המשרת את הפירות ויביאם לבית.

ובהקדמת ספר פאר יוסף כותב המחבר, שהיה נוכח פעם אצל הרה"ק בעל אמרי יוסף מספינקא זי"ע כשמלח הדגים, ושמע שאמר בעת המליחה בזה"ל, רבא מלח שיבוטא, רב"א בגי' "בני חיי מזוני".

- ז. הזיעה שאדם מזיע עבור צרכי שבת, הקדוש ברוך הוא מוחק בה כל העונות, כמו הדמעות, ולכן צריך לטרוח הרבה בשביל כבוד השבת.^ה
- ח. טוב לפנות קורי עכביש שבבית בכל ערב שבת קודם שעה חמישית, דמשה חמישית ואילך נכנסת הארת שבת, וכדי שבשתכנס הארת שבת הוא כבר מפונה מן העכביש הרומז לבחינת הקלי'ט.

עיונים והארות

ט. בא"ח (שם אות יג), כה"ח (שם ס"ק י). וכידוע שהוא סוד נפלא לידעי ח"ן לבטל הקליפות מן הבית, וכן יועיל מאד לשלום בית. וכ"כ השל"ה (דף קל ע"ב), וזה תו"ד, ואני הולך רכיל מגלה סודו, כבר ידעת אם זכית לחזות בנועם ה' רמז הכתוב בכל ביתי נאמן הוא, כי המלכות נקראת בית, והנה מפורסם עליה נאמר כשושנה בין החוחים שסביב רשעים יתהלכון, והוא סוד הקלי' שרצונם למנוע שלום בית, והם המה העכביש שצריך לפנותם מהבית, שהוא סוד להעביר גילולים מן הארץ העליונה בפרט ביום שב"ק שהוא סוד מידת המלכות. ע"כ, וכ"כ הא"ר (או"ח סי' רנ ס"ק ו) ובחמ"י (דף טו ע"ב) כתב, כי ר"ת שבת שממית בידים תתפש, לרמוז כי זמן ביעור הקלי' הוא בע"ש, ולכל בני"ה אור במושבותם ע"כ, וכ"כ בדבר בעתו (דף מז ע"ב) כי שממית אותיותיה גימטריא ת"ף רי"ק שהוא מורה על פלונית שהיא גימטריא ת"ף ומחנותיה הם הבור ריק מספר קרי, שאין בה ניצוץ קדוש, וכשסירנה יכוין להסיר קורי עכביש מנפשו ויתקן מעשיו עכ"ד.

והבה"ח פלאג'י (שם ס"ק לד) כתב, ואני שמעתי מפני צדיק מוריני הרב מר קשישא בעל עבודת משא, זכרוננו לחיי העולם הבא, דהרב הגדול בעל יד אהרן ז"ל, שהיה מקרב מחניניו בדור שלפנינו, היה מזהיר לבני ביתו, דכיון דנעשה אחר חצות נכנס קדושת שבת, ואין

וצלוחיות קבועות בו, ועליו כל מיני מאכל וכל מיני מגדים ובשמים, וכשמניחים אותו אומרים לה' הארץ ומלואה וכו', וכשמסלקין אותו אומרים השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם. אמרתי לו: בני, במה זכית לכך, אמר לי: קצב הייתי, ומכל בהמה שהיתה נאה אמרתי: זו תהא לשבת. אמרתי לו: אשריך שזכית, וברוך המקום שזיכך לכך.

ואיתא עוד שם מעשה ביוסף מוקיר שבת שהיה לשכנו נכסים הרבה, ואמרו לו החוזים בכוכבים, שכל נכסיו יפול בידי יוסף מוקיר שבת, מה עשה, הלך ומכר את כל נכסיו, וקנה תמורתם מרגלית יקרה, ועשה לו כובע של לבד ושבצו במשבצות של זהב, וקבע בו מרגליות וקבע את זו עמהם, יום אחד בהיותו עובר בגשר שעל הנהר, בא הרוח וזרקה לים את הכובע, בא דג גדול ובלע את הכובע, והדייגים צדו את הדג בער"ש, והביאו למכרו בשוק, שאלו מי יקנה עכשיו דג גדול כזה, אמרו להם לכו ליוסף מוקיר שבת, שרגיל לקנות לכבוד שבת, הלכו אצלו, וקנה מהם את הדג, כשפתח את הדג מצא את המרגלית היקרה, מכרה בעד הון עתק מאוד, פגשו זקן אחד ואמר לו, מי שמלוה לשבת השבת פורעת לו.

ת. פנ"ח, מחב"ר (ס' רנ אות א), בא"ח (שם), כה"ח פלאג'י (שם אות יא).

ט. צריך להשחזיז הסכין בכל ערב שבת קודש, דהכי תניא בספרי "וידעת כי שלום אהלך" זו השחזת סכין וכו', וזהו מכבוד השבת שמכין עצמו לאכילה'.

י. בערב שבת הוא עת מסוכן למחלוקת בן איש לאשתו, והרבה טורח הסטרא אחרא בזה לחרחר ריב, ולכן האיש הירא יכוף את יצרו ולא יעורר שום מחלוקת והקפדה ואדרבה יבקש שלום וירדוף שלום ויזכה לחיים טובים ולשלום יא'.

עיונים והארות

(רבנן): ולפענ"ד אפשר עוד טעם על השחזת הסכין בערב שבת, דהנה אומרים בשם אחד מהקדושים דסכין חד הוא סגולה לפרנסה, והנה מיום השבת מתברכין כל שיתא יומין כדאיתא בזוה"ק לכך צריך להיות בשבת סכינים חדים. (מבוא ועד צאתו).

יא. **בנמ'** גיטין (נב). איתא: "הנהו בי תרי דאיגרי בהו שטן, דכל בי שמשי הוי קא מינצו בהדי הדדי, איקלע רבי מאיר להתם, עכבינהו תלתא בי שמשי, עד דעבד להו שלמא, שמעיה דקאמר: ווי דאפקיה ר' מאיר לההוא גברא מביתיה". (פי' הני שני אנשים שהתגרה בהם השטן בכל ער"ש והביא מריבה ביניהם, עד שבא רבי מאיר לשם, ועיכבם שלשה ערבי שבתות מלריב, ועשו שלום, אח"כ שמע היאך שהשטן מתלונן, ווי לו שהוציאו ר' מאיר מבית זה).

ובחיד"א (מורה באצבע, סי' ד אות קמ) כתב, "בערש"ק הוא עת מסוכן למחלוקת בין איש לאשתו ובין המשרתים, והרבה טורח הסט"א בזה לחרחר ריב, והאיש הירא יכוף יצרו ולא יעורר שום מחלוקת והקפדה, ואדרבה יבקש שלום".

הבה"ח פלאג'י, (סי' כז אות לה) לאחר שמביא דברי החיד"א הנ"ל כותב: "ואנכי עבדו מוסיף על דבריו, דאני הגבר ראה עיני, דבכל בית שהיה מחלוקת בערב שבת לעת ערב או בליל שבת, היה בדוק ומנוסה כי רעה נגד פניהם, ולא

לפנות הקורי עכביש, אם לא קודם חצות, ואתי עליו מהרמז הנזכר, דהוא שב"ת, ומניחין אותה, זה תוכן דבריו, וזה בעצמו עושין לסגולה, כדי לתופסה לשממית עצמה, דאומרין שבת, ואינה זזה ממקומה, ורבים אומרים דהוא בדוק ומנוסה. וכ"כ הכה"ח (שם ס"ק י) ויש לזהר לפנותו קודם שעה חמישית משום דמשעה חמישית ואילך נכנסת הארת שבת כמו שכתב בשעה"כ (דף סב ע"ב) וכדי לכשתכנס הארת שבת הוא כבר מפונה מן העכביש הרומז לבחי' הקליפות כנזכר.

י. **בית יוסף** (סי' רנ) וז"ל: כתוב בכל בו (סי' לא, כה ע"ג) ומשחזיזין הסכין בכל ערב שבת דהכי תניא בספרי (איוב ה, כד) וידעת כי שלום אהלך, זו השחזת סכין. וכ"פ הרמ"א (סי' רנ סעי' א). וכ"כ בשו"ע הרב (סי' רנ סעי' ה): "ואומר וידעת כי שלום אהלך ודרשו חכמים זו השחזת סכין, כי אם קהה הברזל ולא יוכל לחתוך אין זה שלום בית". וכ"כ הבא"ח (שם אות ה), ובכה"ח (שם ס"ק יא). ובזה מתקן אחיזת החיצונים והסט"א, כי סכין פגום הוא ס"מ ופגימת הסכין אגרת בת מחלת, וזה שכתוב "וידעת כי שלום אהלך" שלא יהיו אחיזת החיצונים. וכ"כ בדבר בעתו (דף מח ע"ב) שרמזו בר"ת "והיה משנה על אשר ילקטו יום", ר"ת גי' ס"מ קל"א שאין לו שליטה בשבת ע"כ.

ובתב בליקוטי מהרי"ח (השחזת הסכין, בד"ה הוה

יא. ישתדל ויזהר קודם כניסת השבת לפרוע חובותיו על המאכלים והמצרכים שלקח לכבוד שבת י'.

עיונים והארות

שהחברים נתקוטטו, והרב זלה"ה תמיד היה מזהירים על האהבה והאחוה, שיהיה ביניהם תמיד אהבה ואחוה ושלוש, ובאותו היום עברו על דבריו בעונותינו הרבים, ולעת ערב יצא עם החברים לקבל שבת, וחזר לבית הכנסת סר וזעף וישב כל זמן התפלה באנינות, ומורינו הרב חיים וויטאל כשראה אותו באותו סגנון, נבהל עד מאוד, כי לא היה מנהגו לעשות כן, לאחר שסיימו התפלה הלך מהרח"ו אליו, ואמר לו רבנו למה ראינוך כל זמן התפלה הזאת באנינות ומר נפש, אמר לו האר"י מפני שראיתי את ס"מ כשהלכתי לקבל את השבת, גם אמר זה הפסוק (שמואל א יב, כה) גם אתם גם מלכם תספוק, מכאן נראה שכבר נחתם גזר דינו בעונותינו הרבים, ולא נחתם אלא בעבור קטטה שנעשה בין החברים, שכל זמן שהיה שלום ביניהם, לא היה לו שום בית כניסה לקטרג, וכך היה בעונותינו הרבים שבאותה שנה נתבקש בישיבה של מעלה מו"ר ועט"ר, וגם חמשת החברים עמו. (מבואו ועד צאתו).

יב. כתב בשער הפסוקים (כי תצא, סימן כד) בשם רבנו האר"י, כי ביומו **תתן שכרו** ר"ת שבת וכן הוא צירוף אותיות בשבת, לרמוז כי ראוי לאדם להתבייש מתוספת קדושת שבת, וגם שיקבל התוספת מבעוד יום, קודם שקיעת החמה.

גב. נהגו לשלם בע"ש כל הקפות של מאכל ומלבוש שלקחו במשך השבוע, לשלם קודם השבת, ואסמכוה אמודש (ב"ר מא. ג) וילך למסעיו, במסעות שהלך, בהם חזר, א"ר אלעזר רבי מנחם הלך לפרוע הקפותיו ע"כ.

ועיין להרה"ג בן ציון מוצפי בספרו שיבת ציון (ח"א שער א הלכה יז) שהאריך בזה.

יצאו נקיים באותו שבוע באיזה מקרה רע, דו"ק ותשכח. ומרגלא בפומיה לומר לבני ביתי בכל דבר, מאמרם זכרונם לברכה, דצריך למימרנוהו בניחותא, ופעם אחרת בליל שבת בשנת תקע"ה, שהייתי דר עם שכנים אחרים, שמעתי דהשכן היה עושה קטטה עם אשתו אחר הקידוש על דבר מאכל, ותיכף קמתי מעל שלחני והלכתי וישבתי על שלחני, וכשראו אותי נבהלו נחפזו, ועשו שלום ביניהם, ובכל פעם שהיה רואה אותי היה מחזיק לי טובה, ואומר אלי, אותה הלילה היתה לי לאות ולזכרון, שלא עשיתי עוד קטטה עם אשתי אף שעברו ימים ושנים, וזה כתבתיהו בספר כדי דמוני יראו וכן יעשו כל אחד עם שכנו הקרוב אל ביתו, והיתה הרוחה, דאם הוא משים שלום בין אדם לחבירו, ובין איש לאשתו, לא יתכן דהוא יעשה קטטה ומחלוקת, ומרבים שלום בעולם. ויחרד האיש חרדה גדולה ויבכה במר נפשו, כשקורא בספר שבחי רבנו האר"י זיע"א דמחמת קטטה שהיה בערב שבת גרמא דנפיל, דנר אלהים טרם יכבה כמעט שכב, או לדורות דיצא חס"ר הד"ר עמודא דנהורא, דנסתמו עיניהם ולבן של ישראל בעבור סיבה זו, דעילא מצא, ואין ספק דמי שישים זה בדעתו, יהיה תמיד סבלן ומעביר על מידותיו, ושלום יוסיפו לו".

ונעתיק המעשה המובא בספר שבחי האר"י (בסוף הספר): "אח"כ (בסוף ימיו של האר"י) עשה הרב האר"י הסגר אחד לאלו עשרה החברים, ותיקן חדרים לנשים וטף בפני עצמן באותו החצר של בית ההסגר עצמו, ולסוף חמשה חדשים נפלה קטטה בין הנשים בערב שבת, והנשים הגידו אותן לבעליהן, ונמשך עד

יב. ישתדל מאוד להזמין עניים הגונים על שולחנו שהם בני השכינה ואם אינו יכול להזמין יתן להם קודם השבת ממון כדי שיקנו בזה צרכי שבת". וטוב שבערב

עיונים והארות

שב"ק, כיון שהיא סעודה דחקל תפוחין קדישין, היא המלכות הרומזת לאות ה' אחרונה דהוי"ה, והעניים שרשם בה, לכן בעת סעודתה מזמין העניים התלויים בה עכ"ד.

והנאון יעב"ץ בסידורו בית יעקב (דף קלו, אות יג) כתב וז"ל "ואם זיכהו השי"ת להרבות מטעמים ומעדנים, יראה לזמן ג"כ עניים הגונים שיהנו משלחנו, אע"פ דשבת מצוה גדולה לענג האדם עצמו ונפשו היתירה, ואינו נענש אם לא נתן ממנו לעניים ואביונים, מ"מ אין שמחה והנאה גדולה ברבות הטובה אם לא רבו האוכלים, ואשרי הזוכה להאכיל עניים להשיב נפש, ולהחיות לב נדכאים ועגומים, ולשמחם במיני מטעמים ובדברים טובים ונינוחים" עכ"ל. וז"ל הרמב"ם ז"ל (פי' מהלכות מתנות עניים הלכה טז) "וכל המאכיל ומשקה עניים ויתומים על שלחנו, הרי זה קורא אל ה' ויענהו ומתענג, שנאמר אז תקרא וה' יענה" עכ"ל.

ובן ראיתי למו"ר מרן ראש הישיבה הגאון הגדול רבנו יהודה צדקה זצוק"ל שכל יום חמישי אחה"צ היה נותן מכיסו לאיזה אברך עני בשיבה שיקנה שני עופות לכבוד שבת קודש וכל שבת היו באים על שולחנו עניים וקשיי יום ואוכלים ומרגישים שם כמו בביתם והכל היה עושה בצנעה וכאילו לא עשה כלום.

ובן מו"ר הגאון הגדול מרן האור לציון היה עושה כולל יום שישי בשיבה ולומדים מס' שבת או עירובין שעתיים וחצי ומחלק סכום הגון ללומדים לכבוד שב"ק. וזכרוני שגם מור סבי ע"ה היה כל ערב מחלק לעניים לחם ובצים. וגם אנחנו למדנו

יג. בזוה"ק (ח"ב פח:) מפורש שמלבד שצריך ליתן מזון לעניים בחגים ובמועדים גם צריך ליתן ולשמח עניים בשבת. אמנם אין עונשו גדול אם לא נותן כמו בחגים וז"ל: בכולהו שאר זמנין וחגיגין בעי בר נש למחדי למסכני, ואי איהו חדי בלחודוי, ולא יהיב למסכני עונשיה סגי, דהא בלחודוי חדי ולא יהיב חידו לאחרא, ואי איהו בשבתא חדי, אע"ג דלא יהיב לאחרא, לא יהבין עליה עונשא כשאר זמנין וחגיגין, דכתיב "פרש חגיכם", פרש חגיכם קאמר ולא פרש שבתכם, ע"כ.

וראה עוד מה שכתב השבט מוסר (פרק ט') שצריך לזהר מאוד לחפש אחר העניים בע"ש ולדאוג למחסורם, ולמנוע מהם צער בעיקר בימי הגשמים ע"כ. וכמו שכתב הגאון הגאון החסיד מהר"ח פלאג' (סי' כז, אות ל) כתב, דבימי החורף ראוי לכפול מתנתו בערב שבת לעניים מפאת הקור והגשמים, והוצאות יתירות של המלבושים, הכיסויים והחימום וכיוצא, וכל המרחם על הבריות מרחמים עליו מן השמים ע"כ. ועיין בחמ"י (דף יד ע"א) שכתב שאיך ייערב לאדם מאכליו ומשקיו ומעדניו בשב"ק והעניים האומללים יושבים בחוסר כל. והביא ראיה מהזוה"ק (בראשית יג.) מפסוק נעשה אדם כדמותנו, זה העושה צדקה עם העניים שגם הם בצלם אלקים, וזוכה לדיוקנא דאדה"ר ע"כ. ומעתה יובן היטב שביותר בע"ש שנברא בו אדם יש בו סוד להשלים צלם אלקים שעליו ע"י מתנה לעניים הגונים.

ובספר דבר בעתו (ח"א דף מד ע"ב) כתב שעיקר סוד הזמנת עניים על שלחנו הוא בליל

שבת קודש יסובבו לגבות מעות לצורך עניים, וזה סגולה לכפרת עוונות י".

עיונים והארות

מרבתינו זיע"א ועושים כן בישיבתינו הקדושה. אות יד), ולהרבות בצדקה בערב שבת קודש, יד. כן כתב בספה"ק מאור עינים (הנהגות ישרות, ובמתנה לשמה בתכליתה.